

Baranya megye sváb értékei - Szépséges sváb falvak nyomában

Óbánya – Kisújbánya – Mecseknádasd – Ófalu –

Feked – Geresdlak

Szerző: Hirdi-Grecht Eszter

Bevezető

„A múlt erős gyökér, jelen és jövő belőle él.”

A nemzetiségek országunk kulturális életében igen fontos színfoltot jelentenek. A magyarországi németek hazánk második legnagyobb nemzetisége. Hazánkban több mint négyszáz településen élnek jelentős számban németek. Történetük, nyelvjárásuk, népszokásaik és viseletük mind-mind egyedi. A magyarországi svábok ma legnagyobb számban Baranya megyében élnek, de jelentős a számuk Tolnában, Bács-Kiskunban, Pilis környékén, Soroksáron és Sopron környékén is. Dél-Magyarországon található területet „Schwäbische Türkei”-nak is nevezik, ami a „Sváb-Törökország” német megfelelője. Elsősorban Baranya és Tolna megyei településterület tartozik ide, ahol a 18. században több mint 200 német település jött létre. A betelepítések államilag történtek III. Károly, Mária Terézia és II. József uralkodása alatt. A „Sváb-Törökország” elnevezés a németek kötődését mutatja ahhoz a vidékhez, amely 1686-ig török megszállás alatt állt, és a török kiűzését követően a német lakosság által lett betelepítve.

A Magyarországra betelepült németeket Donauschwaben-eknek nevezték, noha nem voltak mind igazi svábok, ugyanis érkeztek pfalziak, majnafrankok, heidebauiak, hesseniek, westerwaldiak, fuldaiak, keletfrankok és bajorok is. Többnyire megőrizték saját nyelvjárásukat.

A 18. század végi soknemzetiségű Magyarországon a nagyobb városokban, így Pécsen is virágzó kultúrát teremtettek, német nyelvű újságok, folyóiratok, kalendáriumok, irodalmi művek és tudományos értekezések jelentek meg.

A 18. században a németek tapasztalt mezőgazdaként elősegítették a magyarországi mezőgazdasági kultúra fejlődését. A 19. században a német iparosok magas szinten üzték a foglalkozásukat és egész fiatalon iparossegédeként a Monarchiába és Németországba mentek tanulni, hogy az ott megszerzett kézműipari ismereteket később Magyarországon alkalmazzák. Ismert volt a kőművesek, kőfaragók, tetőfedők, üvegfüvők, fémöntők, ércöntők, esztergályosok és bádigosok magas szintű szaktudása.

A 19. század utolsó évtizedeiben egyre inkább erősödő magyarosítási politikának az lett a következménye, hogy a városi német polgárság beleolvadt a magyarságba. Ezáltal csökkent a magyarországi németek közvetítő szerepe a német és magyar kultúra között és a városokban a német irodalmi nyelvet és kultúrát egyre inkább a magyar nyelv váltotta fel. A falvakban viszont továbbra is erősen élt a németiség identitása és a más nemzetiségekkel való egymás mellett élés sem okozott gondot a sváb lakosságnak.

Ennek az állapotnak a II. világháború vetett véget. Máig ható súlyos következményeket vont maga után az a tény, hogy kiűzték hazánkból azokat az embereket, akik az 1941-es évi népszámlálásnál német nemzetiségűnek vagy német anyanyelvűnek vallották magukat, illetve a már magyarosított nevüket ismét németesítették. A kitelepítetteknek igen rövid idő alatt kellett a legfontosabb vagyontárgyaikat összeszedni, és minden mást hátra hagyni, sokszor évtizedek vagy éppen generációk munkáját, házaikat, földjeiket, szülőföldjüket, szociális kapcsolataikat és nem utolsósorban hazájukat. 1946 és 1948 között egész Magyarországról legalább 185.000 német nemzetiségű vagy anyanyelvű lakost telepítettek ki a későbbi Szövetségi Köztársaságba, illetve a későbbi Német Demokratikus Köztársasába. A német kisebbség veszteségéhez hozzátartozik az a kb. 65.000 lakos is, akiket a Szovjetunióba hurcoltak kényszermunkára és közülük kb. harmada-fele meghalt a szállítás és a táborok embertelen körülményei miatt. A kitelepítések sokszor embertelen körülmények között, de minden esetben az érintettek lelki megtörésével történtek. A családoknak végig kellett nézniük, hogy listára veszik őket, hogy esetleges kérvényükről egy helyi bizottság dönt fellebbezhetetlenül, és hogy az évtizedek, évszázadok alatt sok-sok munkával összegyűjtött vagyonukat pillanatok alatt széthordják. A vonatok falára olykor az „Édes Hazánk, Isten Veled!” feliratot festették, és a Himnusz is sokan énekelték a marhavagonokban. Azt az országot, amelynek vezetése kifosztotta és kitaszította őket, továbbra is hazájuknak tartván siratták. Németországban a beilleszkedés hosszú ideig tartott, az idők legtovábbjének sosem sikerült. Sokan megpróbáltak visszaszökni Magyarországra. Korabeli adatok szerint mintegy 6-8.000 fő már a kitelepítések idején megszökött a kitelepítés elől, és további 3-4.000 fő pedig Németországból szökött vissza.

A kitelepítés utáni időszak nemcsak a kitelepítetteknek, hanem az itthon maradottaknak is nagyon nehéz volt. A hatvanas évek vége óta a magyarországi német értelmiség bizonyos szabad mozgásteret kapott. Így bontakozhatott ki lassan a kulturális és irodalmi tevékenység is, és 1982 óta egyre több általános iskolában és középfokú intézménybe vezették be a kétnyelvű oktatást. 1985-ben Pécsen megalakult az első magyarországi német egyesület, a Nikolaus Lenau Kulturális Egyesület. Valamennyi területen (gazdaság, tudomány, iskola, egyház, kultúra)

kapcsolatot épített ki az anyaországgal, illetve a kiűzött németekkel. 1989 óta egyre több egyesület jön létre helyi és országos szinten is.

A rendszerváltás után kezdődött meg történelmünk e tragikus fejezetének a feldolgozása, amely a mai napig lezáratlan.

Erős érdekképviselő áll ma a német nemzetiség mögött, így a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ (Zentrum), a helyi német nemzetiségi önkormányzatok és számos kulturális intézmény is hozzátesz ahhoz a német identitáshoz, amely remélhetőleg az idők végezetéig élni fog az itt élő nemzetiségekben.

Célkitűzések

Jelen tanulmányomban hat különleges baranyai sváb falut mutatok be részletesen, ahol a mai napig erősen él az emberekben a németiség identitása és melyek olyan turisztikai vonzerővel is rendelkeznek, hogy akár önállóan, vagy akár a főbb baranyai célpontokkal kiegészítve egy tartalmas turisztikai csomagot jelenthetnek.

A javasolt úticélok elsősorban gépkocsival, illetve busszal lehet bejárni, de bizonyos esetekben csak gyalogosan érhetőek el (Óbánya – Kisújványa).

A tanulmány két- illetve négynapos túrákra épül, és ezek Pécs illetve Mohács meglátogatását is tartalmazzák, de ezeket a városokat nem részletezem, mivel ezek külön-külön is egy-egy tanulmányt érdemelnének. Az útvonalterv szerinti megvalósítás egyénileg, illetve csoportosan is történhet, de a csoportos megvalósítás esetén mindenképp javasolt egy képzett idegenvezető bevonása.

A túrák elsősorban magyar, illetve német nyelvű csoportok számára állítottam javasolt, de természetesen más nemzetiségű utasok számára is érdekesek lehetnek.

A tanulmányomban részletezett nevezetességek többsége a túraútvonalak részét képezik. Nagy hangsúlyt fektettem a helyi gasztronómiai specialitások bemutatására, és a helyi rendezvények részletezésére. Ezáltal a túrák lehetőség szerint az egyes fesztiválok időpontjában kerülhetnek megszervezésre. (Óbánya – „Hutzelsonntag”, Mecseknádasd - Magyarországi Németek Országos Borversenye, Feked – Stifolder fesztivál, Geresdlak - Gőzgombócfesztivál)

A projekt megvalósítása során valamennyi települést meglátogattam és fényképekkel dokumentáltam a főbb látnivalókat.

Pécs és a szépséges baranyai sváb falvak nyomában – 2 napos túra

Első nap: Pécs nevezetességeinek megtekintése helyi idegenvezető bevonásával: Székesegyház, Csontváry Múzeum, Ókeresztény síremlékek, Káptalan utca, Gázi Kászim Pasa Dzsámija, Király utca, Zsolnay Negyed, Tettye.

Második nap: Óbánya - Mecseknádasd - Feked

Óbánya: Keszler István fazekas mester műhelye, katolikus templom és a falu főutcájának megismerése.

Mecseknádasd: Német Nemzetiségi Tájház, Német Nemzetiségi Tanösvény, egy helyi pincészet meglátogatása borkóstolóval és a helyi „pekeskifli” kóstolójával.

Feked: Sváb parasztházak, katolikus templom, német nemzetiségi tanösvény, kőkeresztek és a Trabert Hof meglátogatása a helyi specialitás, a stifolder kóstolójával.

Pécs és a szépséges baranyai sváb falvak nyomában – 4 napos túra

Első nap: Pécs nevezetességeinek megtekintése helyi idegenvezető bevonásával: Székesegyház, Csontváry Múzeum, Ókeresztény síremlékek, Káptalan utca, Gázi Kászim Pasa Dzsámija, Király utca, Zsolnay Negyed.

Második nap: Óbánya – Kisújbánya – Óbánya 11 kilométeres egész napos gyalogos kirándulás a főbb nevezetességek megtekintésével és egy helyi étteremben elkészített pisztráng elfogyasztásával.

Óbánya: Tájház, Keszler István fazekas mester műhelye, katolikus templom és a falu főutcájának megismerése, Üvegesek útja, Óbányai-völgyi túra.

Kisújbánya: Járgányos cséplőgép, Szent Márton templom, Klumpakészítő Műhely, Üvegharang, Cigány-hegy.

Harmadik nap: Ófalu – Mecseknádasd

Ófalu: Német Nemzetiségi Tájház, Pádúai Szent Antal római katolikus templom és a falu főutcájának megismerése.

Mecseknádasd: Német Nemzetiségi Tájház, Német Nemzetiségi Tanösvény, Szent György plébániatemplom, Schlossberg-templomrom, egy helyi pincészet meglátogatása borkóstolóval és a helyi „pekeskifli” kóstolóval, valamint a helyi német nemzetiségi csoportok (táncsoport, fűvószenekar) műsorával.

Negyedik nap: Mohács – Geresdlak – Feked

Mohács: Nemzeti Emlékhely, Széchenyi tér a városházával és a fogadalmi templommal és a Busóudvar megtekintése.

Geresdlak: Babakiállítás, Kézimunka kiállítás, Mézeskalács kiállítás megtekintése.

Feked: Sváb parasztházak, katolikus templom, német nemzetiségi tanösvény, kőkeresztek és a Trabert Hof meglátogatása a helyi specialitás, a stifolder kóstolójával.

Óbánya – Altglashütte

Festői környezetben egy elzárt kis völgyben fekszik a Kelet-Mecsek egyik gyöngyszeme a 170 lakosú sváb település. A zsákutcás falu egyetlen utcájának házai között gyorsfolyású hegyi patak, az Öreg-patak folyik. Területén jelzett turistautak kereszteződnek és Óbánya már régóta kedvelt üdülő és kirándulóhely.

1. Óbányai utcakép

A falu különös hangulatú utcáján szépen rendben tartott többségükben tornácos sváb parasztházak sorakoznak, az udvarokat általában a hegyoldalba mélyülő pincék zárják. Az utcaképet a település közgyűlése védetté nyilvánította. 1992-ben elnyerte a falu a Kós Károly díjat, mely a településvédelem és településszépítés területén végzett kimagasló eredményes munkáért adható.

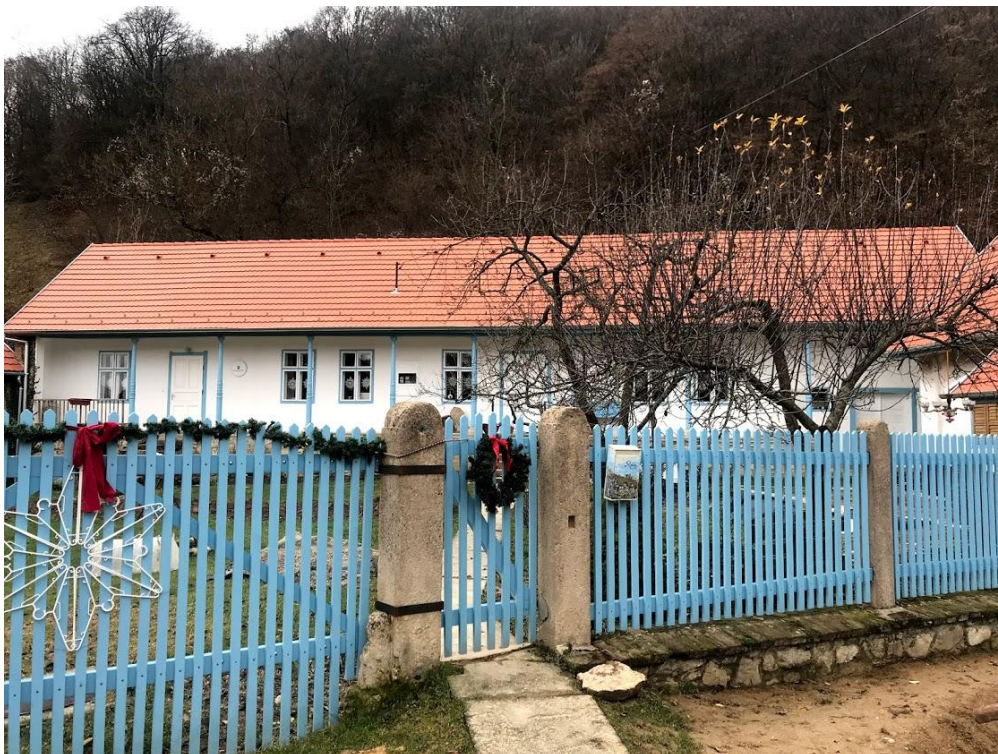
2. Tradicionális tornácos sváb lakóház

A környező hegyek a természetjáró turisták közkedvelt kirándulóhelyei, különösen szépek a Steinmalomtól Kisújványaig húzódó Óbányai-völgy kis vízesései, melyeket a patak eróziós hatása alakított ki. A terület gazdag növény-és állatfajokban, több ritka faj élőhelye.

Óbányát természeti és épített környezetének szépsége és a faluban lakó német nemzetiségiek miatt magyar Svájc néven is említik.

A település területe már az Árpád korban is lakott volt, önálló településként viszont csak a 18. századtól jegyzik, amikor ideérkeztek a német telepesek és létrehozták az első üveghutákat.

A faluban szépen rendben tartott, sok esetben fehérre festett sváb házak találhatók, melyeket nyaralókként és lakóházzakként is egyaránt használnak.

3. Felújított ház sváb kék oszlopokkal

A házak nagy része eredeti állapotában maradt fenn, és a felújításoknál is nagy hangsúlyt fektettek az eredetiség megőrzésére. A legtöbb házhoz hozzátartozik egy oldaltornác, ez az építészeti hagyomány a 19. századból maradt fenn.

4. Tornácos sváb ház

Óbánya népművészete, hagyományai igen figyelemreméltók, sokan a helyiek közül otthonaikban még mindig a sváb nyelvet beszélik.

Hagyományok

„Hutzelsonntag”

A helyi néphagyományokhoz tartozik a „Hutzelsonntag” (örömtűz), amelyet a katolikus vallás szerint Nagyböjt első vasárnapján tartják. Nevét a német lakosságtól kapta, és a „Hutzel” az aszalvány, aszalt gyümölcs megfelelője, ami a sváb lakosság körében böjti ételnek is számított. Ez egyben egy termésjósító szokás, amit még a betelepített németek hoztak magukkal az óhazából és egészen az 1970-es évekig ápoltak. Ezután megszakadt a folyamat, de 2001-ben megújította a falu a régi szokást, a helyi Német Kisebbségi Önkormányzat szervezésében. Ilyenkor az est beálltával legurul a „Hutzelrod” azaz a tüzeskerék a hegyről és a néphit szerint amerre a kerék gurul, arra várható az évben a legjobb termés. A „Hutzel-fiúk” munkáját egykor a kerékgurítás után minden család meghálálta, ki pénzzel, ki terménnyel.

A szalmával kitömött tüzes kerék domboldalról való legurítása nagyon látványos, de nagy körültekintést is igényel. A kerék ősi és egyetemes, kozmikus jelkép, az örök körforgás, a ciklusok, az újrakezdés és megújulás szimbóluma. A tűz az élet, a szerelem, a bennünk lakozó isteni rész, a lélek szimbóluma. A tüzeskerék az esti harangszó után gurul le a hegyoldalról és ekkor az óbányaiak mindenkit meleg teával, zsíros kenyérrel és természetesen sok-sok szeretettel várnak.

Tájház

A tájházban a sok éves hagyománnyal rendelkező Német Olvasókör Egyesület a falu történetét, hagyományait mutatja be. A helytörténeti kiállításon az egykori használati tárgyak, a paraszti gazdálkodás eszközei, illetve a híres óbányai fazekasság gazdag gyűjteménye is bemutatásra kerül. Megtekinthetjük az üvegművesség régi és részben mai tárgyait és a nagy gonddal összeválogatott német népviselet gyönyörű ruhadarabjait is láthatjuk. A gazdag fazekaskiállítás anyaga részben helyi gyűjtés, részben dr. Bíró Ferenc pécsváradi orvos adománya.

5. Óbányai tájház - Heimatmuseum

Cserépedény készítéssel többen is foglalkoznak ma a faluban, közülük tartozik a német gyökerekkel rendelkező Teimel József és Keszler István is. De a Kovács- és a Müller-dinasztia is nagyon sokat tett azért, hogy Óbánya neve ismertté váljon az ország határain belül és túl is. Keszler István műhelyéből modernebb vonalvezetésű, formailag szabadabb alakítású kerámiák – tányérok, kancsók, tálak – kerülnek ki, míg Teimel István Kiváló Népi Iparművész munkái erősebben kötődnek a hagyományokhoz. Keszler István fazekas műhelyében betekintést nyerhetünk a helyi fazekasság életébe és fazekas foglalkozásokon is részt vehetünk.

Miután az üvegesek a 18. század második felében tovább vándoroltak új mesterség után kellett néznie a helyieknek. Ekkor kezdett el felvirágozni a fazekasság. A fazekasság a lakók számára sokszor az egyetlen megélhetési lehetőséget biztosította és apáról fiúra szállt a mesterség. A helyi fazekasok által készített világosbarna, zöldmázas, dús mintázatú, csipkézett szélű karcolt edények már a kezdetektől nagy hírnévnek örvendtek. Az óbányai fazekasság a két világháború között virágzott igazán, amikor 10-15 fazekas üzte a mesterséget. A mai jellegzetes óbányai fazekak gyakran mélybarnák, mélytűzűek, mintázatban gazdagok.

A népi iparművészetek közül kiemelkedik még a fafaragás, Óbánya megbecsült szülötte volt Haklik Mihály fafaragó mester.

Katolikus templom

A tájházzal szemben találjuk a szépen karbantartott katolikus templomot. A Historia Parochie Nadasd feljegyzései alapján tudjuk, hogy 1850-ben Vendel napján avatták az óbányai templomot Szűz Mária Anyaságának tiszteletére. Falán a valamikori óbányai katonák nevét olvashatjuk, akik az első és a második világháborúban estek el. Ezek a nevek is jól tükrözik az itt élt lakosság német származását.

6-8. Római katolikus templom

Üvegesek útja

Az Óbányai-völgyön végigsétálva, az Üvegesek útja elnevezésű tanösvény tábláit olvasgatva sok érdekességet lehet megtudni az egykori üveghuták működéséről. Az Üvegesek útja a hosszúhetényi Üvegkiállítástól indul, a Zengő alján, a Réka-völgyi hutahelyen, Óbányán, Kisújbányán és Pusztabányán áthaladva, 24 km megtétele után ér vissza a kiindulási helyre. Az úton 26 tábla mutatja be az üveg történetét, alapanyagait, az üvegekészítés eszközeit, a lakosság életmódját és a Kelet-Mecsek 18. századi hutáit. Az érdekességeket három nyelven olvashatjuk.

Az Óbányai Tájháza is megtekinthetünk egy gazdag gyűjteményt, mely az üvegekészítés mesterségét mutatja be.

A környéken az üvegekészítésnek nagy hagyománya volt. A mai falu helyén indult meg a keleti-mecseki erdei üveggyártás. Óbánya területén 1711 és 1761 között folyt az üveggyártás. Az üveghutákat általában az erdőkben telepítették, mert az üveggyártás során nagyon sok fára volt szükség, és könnyebb volt szekérrel a homokot ideszállítani, mint a fát messzebbi helyre fuvarozni. A kemencék fűtése mellett a bükkfa hamujából készült hamuzsír előállításához is nagyon sok fára volt szükség. A hamuzsír illetve a mész csökkentette a homok illetve a kvarckavics zúzalékjának olvadáspontját és ezáltal gyorsította az olvadást.

A 18. századra Nyugat-Európában megfogyatkoztak az erdők, de Magyarországon még elegendő fa állt rendelkezésre, ezért az ország egyik legfontosabb exportcikke a hamuzsír lett. Az erdőirtások mértékét látva azonban Mária Terézia 1755-ben elrendelte a hamuzsír exportjának a korlátozását, sőt tilalmát is.

Amennyiben elfogyott a fa az üveghuta közeléből, akkor az üveggyártásnak új helyet kerestek, így később a mai Kisújbányán illetve Hosszúhetény területén található egykori Pusztabányán működött tovább a huta.

Ezek a települések az üvegolvasztó műhely távozása után sem néptelenedett el, a hátra maradt irtásfalvak lakossága mezőgazdaságból illetve különböző iparostevékenységekből próbált megélni.

A kelet-mecseki üveghutákban a környékbeli lakosság használati eszközei mellett elsősorban a pécsváradi apát és a pécsi püspök részére készítettek üvegtárgyakat. A borvidékek is nagy felvevőpiacot jelentettek, mivel a borkészítésben is sokféle üvegtárgyra volt szükség.

A hutatelepülések élén a hutamester állt, ő bérelte az erdőt és az üveggyártás jogát az uradalomtól. Ő rendelkezett a legnagyobb házzal a településen, és körülötte az egyszerűbb házakban laktak a hutában dolgozó munkások családjukkal.

Valamikor az Óbányai-völgyben 28 vízimalom működött, ugyanis az üveggyártáshoz többek között sok vízre volt szükség. Ezek a malmok zúzták össze a kvarc tartalmú köveket, illetve a fűrészmalmokban az üveg szállításához szükséges faládák deszkáit vágták.

Óbányai-völgy

Óbányát elhagyva a Keleti-Mecsek páratlan szépségű, vadromantikus Óbányai-völgyén keresztül sétálhatunk el Kisújbanyára, és onnan egy kellemes, árnyas úton visszatérhetünk a faluba. A sétaút könnyen járható, bár néhol köveken lépkedve lehet csak átkelni a patakon. A túra hossza 11 km és 3-4 óra alatt könnyen teljesíthető. Könnyű, családi kirándulásnak is tökéletes útvonal, ahová 8-10 éves gyerekekkel már bátran nekivághatunk. Nagyobb esőzések, illetve hóolvadás után fontos az óvatosság.

A faluból kiérve egy füves foci pályára után találjuk a gyönyörű környezetben fekvő, kerítéssel védett két medencéből álló karsztforrások által visszaduzzasztott **Pisztrángos-tavakat**. A Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra útvonalát követve indulhatunk el a völgyben, mely egyre szűkebbé, sötétebbé és hűvösebbé válik. Itt kezdődik az 1977-ben létrehozott Kelet-Mecseki Tájjvédelmi Körzet is, melynek legféltettebb botanikai értéke a világon már csak itt élő bánáti bazsarózsa. Hamarosan feltűnnek a völgyre jellemző sziklalépcsők. A **Krémer-malomnál** kétszer is gázlón kell átkelni a patakon. A völgy egyik legszebb természeti csodája a híres **Csepegő-szikla**. A kb. 30 méter széles forrásmészkő-lerakódást vízfolyások táplálják felülről, ezért csöpög belőle folyamatosan a víz, melyből cseppkőszerű formák is kialakultak. A jelenség télen különösen látványos, amikor a lelógó jégcsapok képződnek a vízből. A sziklát élénkzöld moha és páfrány borítja be és még az igen ritka gímpáfrányt is megtaláljuk itt. Tovább haladva találjuk a másik csodás látványosságot, a **Ferde-vízesést** vagy más néven Tündérlépcsőt. Ezt a jelenséget nem a forrásmészkő kiválása hozta létre, hanem a szerkezeti mozgások. A vízesés lépcsős szerkezetű, amelynek 10-25 cm magas lépcsői az alapkőzet jura kori rétegei, melyeket a tektonikus erők billentettek ki vízszintes helyzetükből. Ezután a dr. **Péceli Endre emlékkövéhez** érkezünk, aki Kisújbanya háziorvosa és neves lokálpatriótája volt. Az emlékkő mellett egy különös feszület áll, melyen Krisztus-szobor testéből jelentős darabok hiányoznak. Ennek állítólag az az oka, hogy a szocializmus alatt egy helyi vezető itt gyakorolta a célbalövést. Ezután

egy kis tisztásra érünk, ahol pihenőhely és esőbeálló házikó áll. Ezután már be is érünk a következő faluba, Kisújbányára.

9. Óbányai völgy – gyalogos túraútvonal

Kisújbánya - Neuglashütte

Az erdő közepén megbújó Kisújbánya, az egykori sváb falu mára üdülőhellyé vált. A tengerszint feletti magassága 400-430 méter, így Baranya megye legmagasabban fekvő falva.

10. Kisújbánya az erdő közepén – csak a helyiek hajthatnak be a járműveikkel

Kisújbányát a 18. század közepén alapították német üvegfüvők Neue Glashütte néven, miután az Óbánya környéki erdők kimerültek, és Philipp Gasteiger és veje, Josef Adler új helyet kerestek üveghutájuk számára. Legalkalmasabbnak erre a mai Kisújbánya területe bizonyult, melynek használatára a Pécsi Püspökséggel kötött, 1761-ben kötött szerződés adott lehetőséget. A lakók 1794-ben templomot építettek, melyet Szent Márton püspök tiszteletére szenteltek fel. Az üveghuta 1809-ig működött Kisújbányán, bezárást követően a lakosság tehéntartásból, valamint faklumpák és faeszközök készítéséből tartotta el magát.

11. Házak elszórtan

Az őslakosok a mostoha életkörülmények miatt az 1970-es években elhagyták a falut, a házakat elsősorban városiak vették meg. Az újonnan beköltözők értékrendjét dicséri, hogy az elődök hagyományainak ápolásával, a településszerkezet megóvásával, a házak hangulatának megőrzésével Kisújbánya szinte érintetlen szépségében fennmaradt. A falu településszerkezete sajátosan kettős: a házak egy része elszórtan található és az egyetlen szabályos utcája egy oldalon beépített, a völgyre tájolt, fésűs beépítésű portákból áll. Kisújbányát 1977-ben védett területté és tájvédelmi körzetté nyilvánították. A falu közigazgatásilag 1978-tól Hosszúhetényhez tartozik.

12. A hagyományok tisztelete

13. Felújított tornácos parasztház

Járgányos cséplőgép

A falu elején egy érdekes ipartörténeti emléket, a **járgányos cséplőgépet** tekinthetjük meg. Ezeket a cséplőgépeket állati erővel, úgynevezett járgánnyal hozták működésbe.

14. Járgányos cséplőgép

A járgány olyan mezőgazdasági „motor”, mely fogaskerekek segítségével az állatok vonóerejét forgó mozgássá alakítja át, és gyorsítja fel. Rendszerint 2-4 lóval, illetve tehenekkel hajtották meg, hozzá kapcsolódott a cséplőgép, de szecskavágót vagy darálót is működtethetett. A járgányos cséplőgépek először a Dunántúl nagybirtokain terjedtek el, majd a gőzgép megjelenése után is használatban maradtak a hegyes-dombos vidékeken, valamint a 10-15 hold nagyságú parasztbirtokokon.

Kisújbányán az 1930-as évek közepén szinte az összes család rendelkezett ilyen cséplőgéppel. A gépek a szombathelyi valamint a kaposvári gépgyárakban készültek és más falvakból kerültek Kisújbányára, mivel a nagyobb településeken ekkor már gőz- vagy motormeghajtású cséplőgépeket használtak. Kisújbányán kevés búzát termeltek, és a rossz utakon nehéz is lett volna behozni a nagyobb cséplőgépeket.

Amikor beérett a gabona, fölállították a járgányt az udvarban vagy egy erre alkalmas területen. Egy-egy család két hét alatt csépelte ki a körülbelül kétholdnyi gabonáját. Naponta csak annyi kévét vittek haza, amennyit hajnalban ki tudtak csépelni. A cséplőgépet hajtó tehenek 2-3 órán át bírák, a lovak hosszabb ideig is dolgozhattak. Általában egy gyerek vagy idős ember vezette az állatokat. Egy lány adogatta fel a kévét, melyeket előbb ki kellett bontani, majd egy idősebb

asszony tette bele a cséplőgépbe. A gép dobja mögött egy másik asszony állt, hogy elhúzza a kihulló szalmát. A férfiak dolga volt a szalma összerakása, ami akár egész évben kint maradhatott, ugyanis a búza szalmáját elsősorban alomnak használták, bár ezzel tömték ki évente a fekvőhelyek szalmazsákjait is. Az árpa szalmája takarmányul szolgálhatott a szarvasmarhák számára. A rozs volt az egyetlen gabona, amit nem csépeltek cséplőgéppel. Értékes szalmáját, melyet tetőfedésre használtak, a gép összetörte volna, így ebből kézi erővel, cséphadaróval verték ki a magokat. A napi cséplés befejeztével a kicsépelte magokat felszedték a földről, kosárba rakták, majd egy öregasszony a szelelőbe öntötte, amit egy férfi hajtott. Így tisztították meg a gabonát a pelyvától. A gyerekek feladata volt, hogy kis kaparóval elhúzzák a szelelőből kieső magokat, hogy a hely fel ne teljen. Minden évben a cséplés befejeztével a járgányt szétszedték és száraz helyre rakták a következő évi cséplés idejéig.

Szent Márton templom

Egy domb tetején 1794-ben az itt élő németek Szent Mártonról elnevezett templomot építettek. Orgonája igen értékes és 1914-ben készült a pécsi Angster orgonagyárban. Zichy Lujza grófnő adománygyűjtéséből sikerült a falunak megvenni az értékes hangszer. 2010-ben megújult a templom és az orgona is. A felújítás során előkerültek a régen használt színek, a türkiz, az okker, a vörösbarna, melyeket a lakóházakon is szeretnék a helyiek feleleveníteni.

15. Szent Márton templom

Az Európa Tanács 2005-ben a Szombathelytől Toursig vezető útvonalat Európai Kulturális Útvonallá nyilvánította, mely Európa egyik legkedveltebb szentjének az életét és kultuszának emlékeit mutatja be. Kisújbánya az Európai Szent Márton Kulturális Útvonal állomása.

Szent Márton Szombathelyen, az egykori Savariában született. A Római Birodalom katonái közül, nemcsak vitézségével, hanem jóságával, a betegek és a szegények iránti részvételével tűnt ki. Amiens városkapujánál egy didergő koldusnak adta a köpenye felét. Álmában Jézus elmondta neki, hogy ő volt a koldus, akivel jót tett. A látomás hatására kereszténnyé lett, elhagyta a katonai pályát és térítő útra indult. Később Franciaországban kolostort alapított, és püspököknek is választották. Mivel ezt a tisztséget nem akarta elfogadni, ezért a baromfiólban próbált elbújni, de a libák gágogásával elárulták. Ezért lett jelképe a lúd. Püspökként, emberszeretete, jósága és kiváló szónoki képessége nagyon népszerűvé tették. Az egész keresztény világban elterjedt a tisztelete. Európában több mint háromezer templom viseli a nevét.

A falu közepén találjuk Bakó László tölgyfaszobrát, mely Szent Mártont, Kisújbánya védőszentjét ábrázolja.

Faluház és Klumpakészítő Műhely

A faluház területén működött 1762 és 1784 között az üveghuta. Elsősorban ablaküveget és egyszerű, a köznépi ízlésvilágot tükröző, úgynevezett „parasztüveget” készítettek. Miután az üveghuta Pusztabányára költözött, a lakók az ottani huta körüli munkákkal, hamuzsír-készítéssel, faszén- és mészégetéssel, illetve házaló üvegárusként keresték a kenyerüket. Az üvegekészítés megszűnése után a férfi lakosság más kereseti forrás után nézett, melyek az erdei napszám és a fafaragás voltak. Különböző fából készült tárgyakat készítettek, többek között a híres újbányai faklumpát. A faluház melletti volt tűzoltószertárban kapott helyet a Klumpakészítő Műhely, ahol a klumpakészítéshez szükséges szerszámokat és klumpákat láthatunk, de egy itt élt idős lakó, Strung Gyuri bácsi bemutatásban egy kisfilmen keresztül végig követhetjük a klumpakészítés különleges művészetét.

16. Faluház és Klumpakészítő Műhely

Üvegharang

Kisújbányán találhatjuk az ország egyetlen működő üvegharangját, mely a nagy hagyományokkal bíró üvegekészítésre emlékezteti a kirándulókat. A harangtorony köve a hosszúhetényi Puxler Márton adománya, melyet Borsi-Lakatos László faragott meg. Az üvegharang a Bajor erdőben, Poschinger báró üveghutájában készült és a falu jubileumi rendezvényére készült el. Régen a falualapító üvegfüvők portáin is kis üvegharang fogadta a vendégeket.

Borsi-Lakatos László Szoborparkja

A magánkézben lévő terület szabadon látogatható, folyamatosan bővül szobrokkal, pihenőpadokkal. A parkban kapott helyet az Unoka-kert is.

A hídon álló Nepomuki Szent János- és a parkoló mellett lévő Szent Márton-szobrot Bakó László várdombi szobrászművész készítette, a főtéren lévő „Kisújbányai asztal” az itt élő Heritesz Gábor Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása.

Cigány-hegy

A falu megtekintését követően az 514 méter magas **Cigány-hegy** tetején álló kilátótoronyhoz érdemes még felmenni, ahol a fák koronája felett csodálhatjuk meg a Mecsek csodás tájait. A kilátó 2007-ben épült a Duna-Dráva Nemzeti Park és a Mecsekerdő Zrt. jóvoltából. Remek körpanoráma nyílik a hegység legmagasabb pontjára, a Zengőre, a Hármashegyre és a Misinára, melynek tetején a pécsi TV-torony áll. Jó idő esetén a Villányi-hegységet is láthatjuk. A kilátó alatt egy esőbeállót is kialakítottak, mellette padokat, asztalokat és tűzrakó helyet is találunk.

Mecseknádasd – Nadasch

„A borospince a német takarékpénztára”

Ahogy a mondás is tartja, Mecseknádasdon nagy hagyománya van a bortermelésnek, és ez is elsősorban a betelepült németeknek köszönhető.

Mecseknádasd a Keleti-Mecsek Tájvédelmi Körzet területén fekszik és átszeli a 6-os főút. A festői fekvésű település évszázadok során kialakult történelmi és műemléki környezete déldunántúli viszonylatban is egyedülálló. Mecseknádasd a tengerszint felett 190 méter magasan fekszik. Kiemelkedő pontjai délnyugatra a 490 méter magas Kecske-hát és a falu nyugati végén 411 méterre emelkedő Templom-hegy. A hegyek közelsége miatt a települést sajátos mikroklíma jellemzi. Hőmérséklete valamivel alacsonyabb az országos átlagnál. Nyáron általában száraz éghajlat, enyhébb hőmérséklet a jellemző, az őszt hosszabb és kellemesebb az átlagnál, a tél napos, esetenként kemény hideggel. A hó, különösen a hegy alatti részeken, tovább megmarad, mint más területeken.

Az Öreg-patakot más néven Rák-pataknak is nevezik, mivel a hagyomány szerint rengeteg rákot fogtak, és még az 50-es években is találtak a patakban folyami rákot. Jelenleg már általánosabb a Réka-patak elnevezés. Vize bőségére vall, hogy a 19. század közepén még 22 malmot hajtott. Ismert volt még a Schlossberg-ről eredő Török-kút is, amely az 1960-as években még működő strandfürdőt táplálta. Az utóbbi harminc év időjárási változásai a település vizeinek állapotát is megváltoztatták.

A falu környékén számos helyen összefüggő csoportban kocsánytalan tölgy, bükk, cser, gyertyán látható. A mészben gazdag talajon számos védett növény található, többek között különleges páfrányfajták. A környező dombokon megtalálható a luc-, erdei- és fekete fenyő is. Ezen kívül néhány évszázados szelídgesztenye facsoport is felfedezhető a településen.

A környék állatvilágáról már Janus Pannonius is írt verseiben, aki a hagyomány szerint gyakran vadászott a Keleti-Mecsek erdőségeiben. Verseiben szarvas és vadkan vadászatról, valamint solymászatról is olvashatunk.

Falutörténet

A pécsvárad apátság alapítólevelében említett Nádas falu Szent István birtokából került a bencésekhez. A királyi birtok emlékét őrzi a román kori Szent István kápolna és Rékavár, illetve Skóciai Szent Margit hagyománya. A falutól nem messzire található a két vár- illetve templomrom. Az egyik a Schlossberg-en (Várhegy) található, mely nagyméretű templom és vár volt egykoron. A másik az Óbánya felé vezető bekötőút mellett magasodó Öreg-hegyen található Réka-vár, mely a monda szerint Szent István egyik unokájának, Margitnak a szülőhelye. Szent István ugyanis udvarába fogadott két száműzött brit herceget, Edmundot és Edvardot. Nádasd környékén adott nekik birtokot, amit egy oklevél Britek földjének nevez. Edmund halála után testvére Edvard a királyi udvarban nevelkedett és nőül vette István király Ágota nevű leányát. Három gyermekük született, melyek egyike Margit volt, aki később szüleivel visszatért Angliába. Később Malcolm skót király felesége lett és a skót nép jótevője és nemzeti szentje. A mecseknádasdi legenda szerint Szent Imre herceg ellátogatott testvéréhez, Ágotához a Rékavárba és itt is halt meg.

Nádasd birtokát Janus Pannonius pécsi püspök szerezte meg az egyházmegye számára. A török hódoltság után 1718-ban érkeztek meg a környékre az első német telepesek. Nesselrode Vilmos főként Hessenből, a Rajna-vidékről, Spessartból, Frankföldről – de még számos más helyről is – fogadott katolikus telepeseket. Nádasdon a würzburgi érsekség területéről származó frankok telepedtek le. Ők Frammersbachból, valamint Sinngrund környékéről érkeztek. Néhány stájerországbéli és elzász-lotharingiai család is érkezett. A következő évtizedekben folyamatosan cserélődött a lakosság egy része, voltak, akik elmentek, de más magyarországi német falvakból is érkeztek. Ezt követően a falu népességének szinte egészét a németek tették ki. Néhány megmaradt magyar család a közeli Zengővárkonyba és Váraljára költözött. Ez az etnikai összetétel gyakorlatilag a 2. világháború végéig fennmaradt.

A betelepítést követően újjáalakult a plébánia is. A falu vallási életének az épületekben reprezentálódó fejlődése a 18. század végére különösen látványos volt, és az akkori pécsi püspök, Klimó György is sokat áldozott erre.

Gazdasági téren a legjelentősebb a mezőgazdaság volt, bár a birtokok igen kis méretűek voltak. Éppen ezért éltek a nádasdiak az iparos munkából is. Rövid időn belül több malom is épült az

Öreg-patak (Altbach) mellé, hogy kihasználja annak vízhozamát. A környék erdeinek fája, valamint az agyag és a kő számítottak a legfontosabb alapanyagoknak. Kádárok, fazekasok, kőfaragók éltek a faluban. Jelentős volt a szőlőtermesztés és a borászat is.

1817-ben a falun is átvezetve megépült a budai-pécsi országút.

A falu az 1900-as évek elejéig viselte a Nádasd nevet, akkortól hivatalosan Püspöknádasd lett. Az első világháború sok áldozatot követelt, de a második világháború kiheverhetetlen következményekkel járt. A falut egyrészt teljesen megosztotta a háború, volt, aki belépett a Volksbundba, illetve sokan kényszersorozott SS-katonák lettek. Nagyon sokan besorozott katonaként, mint a Magyar Királyi Honvédség vagy a Wehrmacht tagjai haltak vagy sebesültek meg. Harcok a falu környékén nem voltak, de a polgári lakosságnak így is el kellett viselnie a szovjet katonák zaklatásait. 1944 őszén asszonyok, lányok és férfiak tucatjainak kellett málenkij robotra menniük. Közülük kevesen látták viszont szülőföldjüket.

17-19. A világháborúban elesettek és a gulágokban meghaltak emlékére

A háborút követő években nagyon sok családot kitelepítettek, és a közhiedelemmel ellentétben nem csak a Volksbund tagjait. Volt olyan vonat, melyet visszafordítottak, és az embereket internálótáborokba vitték. Innen volt, aki hazatérhetett. Az első kitelepítési folyamat végére mintegy ezer főt Németország amerikai megszállási övezetébe vittek. A későbbi kitelepítettek már kevesebben voltak, és a szovjet övezetbe, a későbbi NDK-ba kerültek.

A faluba új betelepülők érkeztek az ország más részeiből és a Felvidékről. A „békés egymás mellett élés” nem ment könnyen, el kellett telnie egy kis időnek.

Az új rendszer új nevet is adott a falunak, 1950-től Mecseknádasd lett a falu neve.

Már korábban is élénk kapcsolatban álltak a helyiek a Németországban élő rokonokkal, de a rendszerváltozás után partnerkapcsolatok is kialakultak a baden-württembergi Unterensingen-nel, valamint a bajorországi Frammersbach-hal.

Főbb látnivalók

Német Nemzetiségi Tájház

1891-ben épült, egykori Gunzl-kocsmá és lakóház épületegyüttesében kapott helyet a Német Nemzetiségi Tájház. Az L alakban épült, téglafalazatú, nyeregtetős, faoszlopos tornácú épület öt szobájában a „Népi kismesterségek Baranya németiségének köréből” című kiállítás látható. A Kelet-Mecsek vidékének nagy múltú kézművességéről, a mézeskalácsos- és gyertyaöntő mesterségről, a kádárok munkájáról, a klumpa és faeszköz készítőkről, a helyi fazekasmesterség termékeiből és eszközeiből tekinthetik meg a látogatók a kiállítást. A tájházban az itt élt és élő németiség történetét, kultúráját, hagyományait mutatják be. A tájház a szép fekvésű „Vogelberg”-nek nevezett településrészen helyezkedik el.

Az elsősorban német származású iparos családok körében kialakult jogrend lehetővé tette híressé váló iparos dinasztiák kialakulását, és ezáltal a település lakosságának iparos összetétele a 20. század közepéig állandósult. Ennek a gazdag kézműves tevékenységnek a legszebb darabjait is megtekinthetik a látogatók.

20. Német Nemzetiségi Tájház

Német Nemzetiségi Tanösvény

Hét állomáson keresztül mutatja be azokat az értékeket, amelyek a „nádasdi lélek” („Volksseele”) kialakulásához vezettek a 18. századi betelepítéstől a napjainkig. Az állomások a helyi néemtségre jellemző érzéseket, hangulatokat, szokásokat összegezi, amelyeket az őket körülvevő természeti elemek és a neveltetésük alakított ki.

A tanösvényt a tábla, a kísérfüzet és maga a környezet adja.

Ezek az állomások a következők:

- Áldás (Segen) – a település és környezetére jellemző természeti adottságokra utal
- Alázat (Ehrfrucht) – amellyel az isteni gondviselést fogadják a lakosok
- Tehetség (Talent) - amelyet a helyiek a születésüktől magukban hordoznak
- Kitartás (Ausdauer) – ami annyira jellemezi a helyi néemtséget, és a munkában és a mindennapokban is egyaránt megmutatkozik
- Hozzáállás (Einstellung) – ahogy a helyiek a mindennapi teendőiket végzik
- Bőség (Reichtum) – azokra a kincsekre utal, melyek körülveszik az itt élőket
- Hála (Dankbarkeit) – ahogy a helyiek köszönetet mondanak mindezekért.

21. Dankbarkeit - Hála

22. Segen - Áldás

Szent György plébániatemplom

Az egyházközség egyik jelentős plébánosa, Nikolaus Pfeiffer idejében épült fel a templom a falu birtokosának, Klimó György pécsi püspöknek a támogatásával. A püspök védőszentjéről, Szent György vértanúról kapta a nevét és az alapkőletétele után tíz évvel, 1770-ben lett felszentelve. A templom barokk stílusban épült, egyhajós és homlokzati tornyos. A szentély félköríves záródású, és három boltszakasza van.

A templomban négy oltárt találunk, melyek közül három a barokk idejéből származik és egy az ún. „szembemiséző oltár”. A barokk oltárképek alkotója a neves bécsi festő, a kapucinus Johann Baumgartner volt. A képek sajnos rossz állapotban vannak, de azok restaurálása nagyon költséges lenne. A templomban látható Skóciai Szent Margitnak, a skót nemzet védőszentjének az ereklyéje, aki a legenda szerint Mecseknádasdon született.

A templom előteréből jobbra nyílik egy kis emlékkápolna, mely a szovjet kényszermunkatáborokból visszatért hívek kezdeményezésére Skóciai Szent Margit tiszteletére alakítottak ki, és 1994-ben szenteltek fel. A szent itt elhelyezett szobrát egy helybéli fafaragó, Frey György készítette. 2019-ben a templom kívülről teljeskörű felújításon esett át.

23. Szent György Plébániatemplom

Schlossberg-templomrom

A falu fölötti dombon található az eredetileg XIV. századi, háromhajós templom romja. Nyugati homlokzata elé még ugyanabban a században egy önálló tornyot építettek. A török megszállás alatt a törökök a templomot erődítménnyé alakították át. A főhajót és a mellékhajót elválasztó pillérek vonalában emelt fallal három szakaszra osztották a hosszházat és a déli mellékhajó alá még boltozott pincéket is ástak. Egy kisebb torony maradványa is előkerült, mely a kaput védte.

A törökök kiűzése után a romok még sokáig látszottak, amint arról a későbbi források is beszámoltak. A templom és az erődítmény feltárását 1973-1980 között végezték, Az ásatás során felszínre került a többször átépített plébániatemplom, valamint a templom körüli kerítőfal is. Jelenleg látható a késő gótikus templom maradvány és a török kori átépítések nyomai is.

A várromtól nem messze található a Várhegy kilátó.

Réka-vár

Az Óbányai-völgy és a Réka-völgy elágazásában lévő dombtetőn találhatóak a valamikori Réka-vár maradványai. Papp László régész végzett 1963-ban feltáró ásatásokat. Egy többszintes öregtorony és egyéb épületek maradványait is megtalálta. Nem zárta ki a Szent István kori keletkezés lehetőségét. A maradványai kb. 200 méter hosszan és 36 méter szélesen terülnek el. A feltárás során előkerült egy kör alapú torony, valószínűleg az őrség épületének maradványai. Az épületsor feltehetően egyszintes volt. A vár keletkezésének pontos ideje egyelőre vitatott.

A hagyomány szerint itt született Skóciai Szent Margit, Szent István király unokája. De a nevét egy másik mondáról kapta, miszerint Attila király építtette a várat feleségének, Rékának. A későbbiekben adományozta István király a várat az Angliából száműzött két királyfinak, akik közül az egyik István lányának, Ágotának lett a férje. Az ő közös gyermekük a későbbi Skóciai Szent Margit, és ezért egykori írások britek földjének is nevezték a vár környékét.

Rendezvények

Magyarországi Németek Országos Borversenye

A mecseknádasdi szőlőtermesztés és borkészítés egészen a római korig nyúlik vissza. A kedvező természeti adottságok, az évszázadok tapasztalatai, kiegészülve a modern technológiával jól beazonosítható borkülönlegességeket eredményeznek a településen, melyre jelentős borturizmus is épül. Mecseknádasd a Pécsi Borvidék és a Pécs-Mecseki Borút része, és körülbelül 70 hektárt ölel fel. Az öt nagy pincesor is jól tükrözi a sváb történelmet, így találhatunk itt Trieb, Schlawaker Grund, Czehmanns Grund és Linkhool nevű pincesor is. Több száz kisebb pince sorakozik egymás mellett, de két nagy pincészet is megtalálható a faluban (Hetényi Pincészet és Birtok és a Wekler Családi Pincészet).

A mecseknádasdi szőlőtermesztés és borkészítés évszázados hagyománynak örvend, amely a kedvező földrajzi körülményeknek köszönhető. A Mecsek déli lejtői ideális adottságokkal rendelkeznek, és megfelelő mikroklímát biztosít a szőlőnek. A török hódoltság utáni sváb betelepülők magukkal hozták Németországból a tapasztalatukat és a tudásukat, s a legendák szerint a hátukon egy szőlőtőkét is. Már az 1720-as években a szőlő a legfontosabb termesztett növénynek számított. A borkészítéssel párhuzamosan fejlődött és virágzott a hordókészítés is. A kádárok nem csak a falut, hanem a környéket is ellátták hordókkal és különböző eszközökkel. A mecseknádasdi szőlőtermesztés a 19. század második felében érte a virágkorát, és ebben az

időben a Keleti-Mecsek egyik legnagyobb bortermő helyeként is említik. A bort nemcsak Pécsre és Dél-Dunántúlra szállították, hanem külföldre is.

A hanyatlást a 19. századi filoxéria vész jelentette, ami az egész országban végigsöpört. A háború után a németek kitelepítésével a szőlőtermesztés alábbhagyott.

A faluban szinte minden házhoz tartozott pince és prэшház a pincesorokon. Érdekesség, hogy a dűlőkben lévő pincék házszáma megegyezett a lakóházak számával. Ezeket a falu határában találjuk, utcaszerűen kiépítve.

A pince előtt egy általában 5X6 méter területű prэшházat is emeltek, amely a szüret utáni pincemunkák helyszíne, de családi vagy baráti borkóstolások és multságok helyszíne is egyben.

1989. január óta működik a mecseknádasdi szőlősgazdák által alapított Borbaráti Társaság. Az egyesület többek között céljául tűzte ki, hogy Mecseknádasd a „jó bortermelő hely” besorolást is megkapja. 2007. évtől kezdődően a Magyarországi Németek Országos Borversenyét rendezi meg a település, és ezért az ország szinte minden borvidékéről érkeznek minták a versenyre. Évről évre az egyre rangosabb versenyre egyre több bormintát neveznek a borosgazdák. 2019-es év csúcsevnek számított, ugyanis 725 tétel került zsűrizésre.

A borversenynek a felújított Mesterségek Háza, illetve az egykori Püspöki Magtár ad otthont, jellemzően áprilisban. A vacsorával és bállal egybekötött ünnepélyes díjátadót egy kétnapos bírálat előzi meg.

A környék borai:

Fehérborok: Chardonnay, Olaszrizling, Rajnai Rizling, Rizlingszilváni, Zöldveltelini, Királyleányka, Cserszegi fűszeres, Sauvignon blanc, Szürkebarát

Vörösborok: Kékfrankos, Portugieser, Merlot, Cabernet franc

Sváb konyha

A helyi gasztronómia alapját az egyszerű, de mégis laktató ételek jellemezték. Az ételek visszatérő alapanyagokból készültek, mint a bab, a búzadara vagy a káposzta. A tipikus helyi, sváb ételeket ma is megtalálhatjuk a környék éttermeiben, de a helyiek is előszeretettel készítik el ezeket a fogásokat.

Jellegzetes helyi sváb ételek között találjuk többek között a Peke Khipfli/Pekeskifli (sváb kifli kelt tésztából), Héveknédli (sós kelttészta) bablevessel, Saure Prie und Eier (savanyú egytálétel tojással), Sausch (ebéd disznóvágás alkalmával), Trude Krapfen (farsangi fánk).

Peke Khipfli/Pekeskifli recept

Hozzávalók:

- 50 dkg liszt
- 1 csapott kávéskanál só
- 1 dl étolaj
- 1,5 dl víz
- 1 dl langyos tej
- 1 csapott kávéskanál cukor
- 2 dkg friss élesztő (ha nincs, fél tasak szárított élesztő is jó)
- 1 tojás
- napraforgó, köménymag, mák, lenmag, nagy szemű só, szezámmag a szóráshoz

Elkészítés:

1. A langyos tejben feloldjuk a cukrot, hozzámorzsoljuk az élesztőt, és meleg helyen felfuttatjuk.
2. A lisztet tálba szitáljuk, hozzákeverjük a sót, a felfutott élesztőt, a tojássárgáját és az olajt.
3. Elkezdjük összegyúrni, és közben fokozatosan annyi vizet adunk hozzá, amennyi éppen elég ahhoz, hogy rugalmas, közepes keménységű tésztát kapjunk. Ha összeállt a tészta, pár percig pihentetjük, és utána alaposan kidagasztjuk. Ez történhet géppel vagy kézzel, ki hogyan szereti.
4. A kidagasztott tésztából bucit formázunk, konyharuhával letakarjuk, és 30-40 percig pihentetjük, kelesztjük. Akkor jó, ha a tészta nagyjából a duplájára nő.
5. A megkelt tésztát megfelezzük, az egyik felét a tálban hagyjuk letakarva, a másik felét lisztezett nyújtódeszkára tesszük, és kör alakúra nyújtjuk úgy, hogy a tészta vastagsága nagyjából fél centi legyen. Ha kész a tésztakorong, nyolc egyforma körcikkre vágjuk, és a szélesebb oldalánál kezdve mindegyiket feltekerjük, vagyis kifliket hajtogatunk belőlük. Ugyanezt a műveletsort megismételjük a másik tésztabucival is. Így végül 16 kiflink lesz.
6. A kifliket kivajazott vagy sütőpapírral bélelt tepsibe tesszük, ügyelve arra, hogy legyen helyük, mert még nőni fognak. A tetejüket megkenjük a tojásfehérjével, és megszórjuk a választott maggal. Többfélét is készíthetünk, de hagyhatjuk üresen is.
7. A pekeskiflik 180 fokra előmelegített sütőben 20 perc alatt ropogósra sülnek. Tegyük a sütőbe egy kis tálkában vizet, úgy még sülés közben is kelnek egy kicsit.

Ófalu – Ohfala

24. Isten hozott!

Ófalu különleges természeti szépségű sváb falu és csupán 5 km-re fekszik a 6-os főúttól. Ófalu lakosága ma kb. 330 fő, és a kb. 140 lakóházból mintegy 30 ház tulajdonosa német nyelvterületről származó külföldi állampolgár. A mai lakosság kb. 90 százaléka német nemzetiségűnek vallja magát, és sokan használják még a mai napig is a sváb nyelvjárást.

Ófalu szállásadó része az Esztergomtól Máriagyűdig húzódó Magyar Zarándokútnak.

Az országosan és nemzetközi szinten is ismert úti- és természetfilm rendező, Rockenbauer Pál emlékének tisztelő Dél-dunántúli Kéktúra is áthalad a falun.

A település különlegessége még a falu határában legelésző wagyu japán marhacsorda, hiszen ezt a különleges marhafajtát Magyarországon csak itt tenyésztik.

Falutörténet

Ófalu nevét először 1426-ban említi egy oklevél. A török hódoltság alatt szinte teljesen elnéptelenedett. A XVIII. században a Perczel család népesítette újra a települést és Hessenből (Fuldai apátság területéről) érkezett a német ajkú lakosság. Az 1760-as években üvegkészítők települtek be. A lakosság az 1880-as évekig nagyrészt erdei munkákból élt, majd ezt követően szarvasmarha tenyésztéssel is foglalkoztak. Az 1910-es népszámlálási adatok szerint a településnek 800 lakosa volt, ebből 747 német nemzetiségű. A XX. században esztergált vázú és gyékénykötésű székek készítésével vált a falu híressé. Az esztergályos mesterséget a Pausch család honosította meg a faluban. Napjainkban is élnek még leszármazottai, és tovább folytatják a családi hagyományokat így jelenleg is székeket, tornácoszlopokat, fogasokat és virágtartókat készítenek. A mai napig több faesztergályos és székes mesterember dolgozik a faluban.

Az itt élő ófalusiakat sokáig Heckentappernek, azaz bokorugrónak nevezték, ugyanis utak hiányában sokáig csak árkon-bokron jutottak ki a faluból. Valószínűsíthető, hogy ennek köszönhetik az itt élők azt, hogy a II. világháború idejében megmenekültek a kitelepítések elől.

Az itt lévő házak a sváb építészet gyöngyszemei és az eredetiség megőrzése mellett kerültek felújításra. Ezek egyben a falu legfőbb látnivalói is és a falu főutcáján végigsétálva tekinthetjük meg őket.

25-26. Szépen felújított sváb házak

27. L alakban épült sváb lakóház

Páduai Szent Antal római katolikus templom

1888-ban döntött a falu lakossága a templom építése mellett. Erre a célra 1500 korona állt rendelkezésre. A hiányzó összeg pótlására adománygyűjtést szerveztek. Nagylelkű adományozó volt a pécsi püspöki kanonok Walter Antal, valamint a Perczel család tagja, Wojnics Jozefa Etelka bárónő, aki egyben Ófalu földbirtokosa is volt. A templom építésében társadalmi munkában vettek részt a falu lakói. A templomot 1904-ben szentelték fel.

28. Páduai Szent Antal római katolikus templom

Német Nemzetiségi Tájház

A tájház az idetelepült németiség kultúráját őrzi.

A ház egy helyi család, a Hahn család otthonaként épült az 1830-as években. A házhoz tartozó istálló és pajta már később, 1920-as években épült. Eredetileg a ház az úgynevezett korabeli „Fachwerk” stílusban készült, de sajnos a faszerkezet már nem látható, mivel a későbbiekben levakolták. A falakat döngölt vályogból építették. A tető megmaradt az eredetileg is megépült szalmatetőnek. A szalmát régen minden aratás után pótolni kellett a tetőn, hogy nehogy beázzon.

Tájházként 1979 óta működik az épület. Az első szobát, helyben gyűjtött, részben esztergálással készített bútorokkal rendezték be, illetve láthatunk itt helyi jellegzetes viseletet illetve a háztartásban használatos textíliákat is. Egy különleges menyasszonyi és vőlegény ruhát is megcsodálhatunk. Érdekesség, hogy a menyasszonyi ruha fekete volt, csipkés anyaga jelezte, hogy a lány jó módú családból származott.

A hátsó szobában állandó kiállítás keretében mutatják be a székes és faesztergályos mesterségeket és az elmúlt száz év gyékényfonatú székeit.

A pajtában a gazdálkodás eszközeit láthatjuk, illetve egy áram nélkül működő faeszterga padot is megcsodálhatunk.

A présházban egy XIX. századi csavaros prést láthatunk.

29. Német Nemzetiségi Tájház Ófalun

Feked - Schwarzfeld

Baranya megye keleti részén, egy dombokkal ölelt, hosszú völgyekkel tagolt, többnyire erdővel borított változatos vidéken fekszik a 200 lakosú falu. A településen végig folyik a Karasica nevű patak. A falut a mai napig többnyire a XVIII. században a fuldai apátság területéről betelepített németek leszármazottai lakják. Az ő kezük munkáját dicsérik a gyönyörűen felújított sváb parasztházak, melyek a falut a magyarországi német építészet egyik gyöngyszemévé tették. A szokásos falusi nevezetességeken túl, úgy, mint a műemléki templom, a patinás keresztek és a kálvária, a szépen felújított sváb lakóházak jelentik a legfőbb látnivalókat. Fekedet a sváb Hollókőnek is nevezik a hagyományos parasztházai és kulturális kincsei miatt. Már-már díszlatszerű az összkép, mégsem sváb skanzen Feked. A faluban láthatjuk a sváb paraszti gazdálkodás építészeti örökségét, mely 2017-ben felvételt nyert a Baranya Megyei Értéktárba.

30. Feked, a szépséges sváb falu

Falutörténet

A település nevét Feketh alakban egy Árpád-kori okmányban, majd egy 1372-es birtokösszeírásban is említik. A falu ekkor a bátaszéki ciszterci apátság birtoka volt. Feltételezhető, hogy a török hódoltságig folyamatosan lakott település volt, de a török uralom alatt elnéptelenedett.

1720-as évektől népesült be újra a település, a németországi Rhön-vidéki Fulda környékéről érkeztek az első telepesek. A telepesek származási helyét anyakönyvi adatok és a mai nyelvjárás

is bizonyítja. A letelepedésük idején, egészen 1732-ig a himesházai egyházközséghez tartozott Feked, így azt ottani anyakönyvezési okmányok is alátámasztják a fekediek származását.

A 18. század első fele a letelepedés küzdelmes időszaka volt. Kemény munka várt az új lakókra, akiknek erdőt kellett irtaniuk a házhelyek kialakításához és a legelők és szántók megmunkálásához. A lakók elsősorban földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak és a szőlőművelés is fontos szerepet kapott. A letelepedett lakosok római katolikus vallásúak voltak, ma is ehhez a felekezethez tartozik az itt élők többsége. A fekediek már 1733-ban építettek egy kis templomot a Szentháromság tiszteletére. 1776-ban már 438-an laktak a faluban, és minden lakos német volt. A szorgalmuknak köszönhetően, a falu összegyűjtötte az új templomhoz szükséges pénzt, így 1765-ben megépült a mai templom elődje.

A falu történetében a 20. század eleje volt a virágkor, 1910-ben már több mint 900 lakosa volt a településnek. A Bátaszék-Pécsvárad közötti vasútvonal megépítésével Fekedről is könnyebben eljutottak az emberek a városokba. Ebben az időben már számtalan iparos dolgozott a faluban, és működött itt vegyesbolt, vendéglő és húsbolt is. A gyerekek a helyi iskolába jártak és a hagyományok és a keresztény hit az emberek mindennapi életéhez tartozott.

Az 1. világháború, és az azt követő események azonban megviselték a falu közösségét. Sokan nem tértek vissza a frontról, 1918-1921 között pedig Feked határfaluvá vált, és a szerb megszállási övezetbe került.

A 2. világháború alatt a fekediek közül sokan beléptek a Volksbundba, sokakat besoroztak a német hadseregbe. 1944. november 28-án vonultak be az oroszok a faluba. Az otthon maradt fiatal nők és férfiak egy részét elvitték Oroszországba különböző nehéz kényszermunkára (malenkij robot). A világháború után a német kollektív bűnösségre hivatkozva megkezdődtek a kitelepítések. 36 család volt a kitelepítési listán, őket Pirnába vitték, s házaikba felvidéki, Isaszeg környéki és Zala megyei családokat telepítettek. Több fekedi családnak sikerült hazaszöknie és szívós munkával visszaszerezni az elkobzott vagyonukat.

Az emberek földjük elvesztése után a helyi termelőszövetkezetben és az állami gazdaságban kezdtek el dolgozni. A hatvanas évektől bekövetkezett a gyors népességfogyás, és a fiatalok a városba mentek. A fekedi iskola 1978-ban zárta be a kapuit.

A rendszerváltás hajnalán megszülető Fekedi Szülőföldünk Baráti Kör a német kisebbségi önkormányzattal és a falu vezetésével karöltve hatalmas energiával látott neki a falu megújításának. A közművesítés mellett hatvan épület homlokzatát újították fel közösen. A fejlesztések mellett számos kulturális rendezvény is útjára indult. A Fekedi Esték az

ismeretterjesztés fórumai, a falunap, a „Weinfest” és a Márton-napi búcsú az itt élők közös ünnepeinek számítanak, a pünkösdi utáni hétvégén megrendezett Stifolder Fesztivál pedig már országos hírnévre tett szert.

Főbb látnivalók

A közúton a faluba érve először egy hagyományos falusi utcaképpel találkozunk a látogató, azonban ahogy közeledik a központ felé, megjelennek a sváb parasztházak a maguk eredeti szépségükben. Fekeden több mint negyven épített emlék úgy, mint lakóházak, kovácsoltvas kerítések és kapuk, pincék, gazdasági épületek és egy kőfeszület került örökségvédelem alá.

Sváb parasztházak

A házak elrendezése hasonló, de mégsem találhatók közöttük két egyforma.

A mai utcakép a 20. század harmincas éveiben alakult ki. Korábban a házak nem voltak nagyok, két szoba, konyha, s nyári konyha kapott bennük helyet. Ezek az alacsony, keskeny tornácú, az utcafronttól beljebb kezdődő házak felváltva sorakoznak a későbbi magasabb, hosszabb, oszlopos tornácú házakkal. Az első világháború után ugyanis először a gazdasági épületek méretét növelték meg, utána a lakóépületeket is átépítették.

A lakosok szorgalmának és felhalmozott jövedelem hatására a porták sorra megújultak. Az első világháború után egy igazi építkezési verseny kezdődött el a faluban. A parasztok arra törekedtek, hogy a legszebb és legnagyobb birtokokat és házakat tudhassák magukénak. A házak elejét szép díszes vakolat díszítette, s a téglából, illetve kőből épített melléképületek is egyre nagyobbak lettek. A legjellegzetesebb fekedő építészeti elem az utcai homlokzatokon megjelenő magas, keskeny bejárati ajtó, felül színes üvegberakásos ablakkal. Valójában ezek a díszes ajtók soha nem szolgáltak személyi bejáratként, viszont egy fontos használati szerepük volt, innen kísérték utolsó útjára a megboldogult családtagokat. A fekedő porták az azonos életmódból kifolyólag hasonló felépítésűek, a telkek legalacsonyabb pontján, az utcai részen van a lakóépület, mögötte a baromfi- és disznóólak, felettük kukoricagóré. A tehén- és birkaistállók feletti szénpadláson tárolták az állatok téli takarmányát. A pajta után az épületek sorát a présház és a pince zárja, felette a hofstell, vagyis a konyhakert van. A telkek magasra felnyúlnak a domboldalig, a közelebb eső részeken kukoricát és babot termeltek, a meredek domboldalon egymás mellett sorakoztak a szőlők. A falu mindkét végén jellegzetes pincesor helyezkedik el.

A 2000-es évek elején mintegy 60 ház homlokzata újult meg, mely házak többsége helyi védelmet élvez.

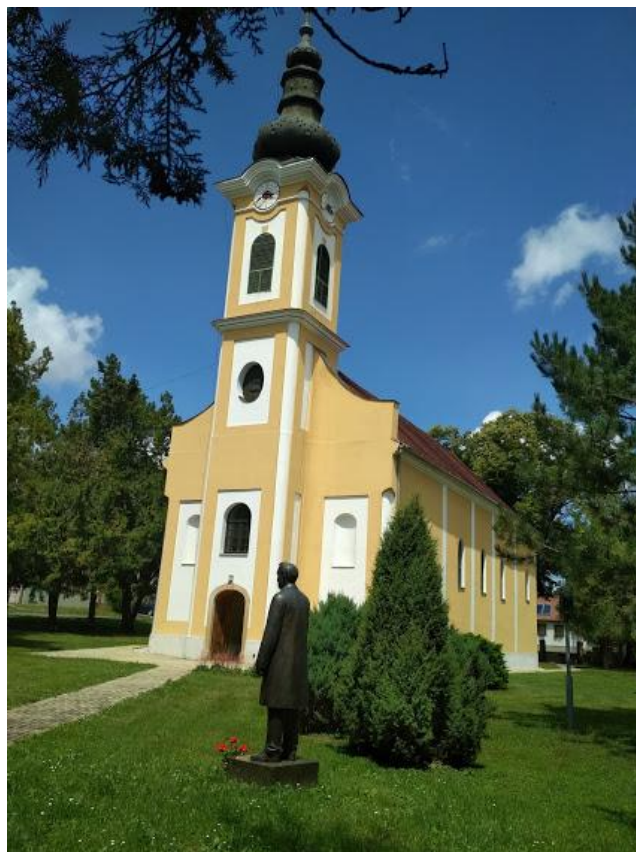

31-34. Gyönyörűen felújított sváb házak Fekeden

Templom

A falu központjában áll a Szentháromság tiszteletére szentelt római katolikus templom. A német telepesek elsőként a közösség templomát építették fel. 1733-ban már a saját felszentelt fatemplomukba járhattak vasárnaponként az emberek misére. A folyamatosan gyarapodó falu gyorsan kinőtte a templomot, így a helyére barokk stílusban kőtemplomot építették, mely a későbbiekben egy tűzvész martaléka lett. 1846-ban kibővítették és átépítették és ekkor nyerte el a mai alakját. A közösség összefogásából 1859-ben helyi családok felajánlásából készült el a templom három oltára, melyek helyi mesterek munkáját dicséri. A főoltárt a Szentháromság, a nyugatit tizennégy segítő szent, a keletit a svábok között nagy kultusznak örvendő Szent Vendel (állattartók védőszentje) tiszteletére emelték. 1947-ben egy Szűz Mária-oltárt helyeztek el Gregorics János világháborús fogadalmi ajándékaként. Az Árpád-házi szentek szobrai német anyanyelvű hívek adományaiból készültek. 1958 óta műemléki védelem alatt áll. Legutóbbi felújítása 2010 és 2013 között történt. A templomban megtekinthető egy 18. század eleji Biblia, melyet valószínűleg a 18. századi telepesek hoztak magukkal Németországból, s a helyi közösség őrizte majd 300 éven keresztül. A templom különlegessége még a toronysüveg gazdagon díszített rézborítása. Műemléki védelem alatt áll a copf stílusú szószék is, amely helyi mester keze munkáját dicséri.

35. Római Katolikus Templom

Tájház

A tájház 2011-ben készült el és a falu központjában áll. A baranyai svábság 1945 előtti mindennapi életének eszközeit, ruhaviseletét és berendezési tárgyait lehet megtekinteni. A kiállítás egy 19. században épült parasztházban került kialakításra. Az itt található összes tárgy a helybéliek adománya.

A helységeken átsétálva meglevenedik előttünk a korabeli konyha, ahol három generáció élt egymás mellett. A látogató bepillanthat a régi idők háztartásába és megismerheti, hogyan éltek a régmúlt időkben a helyi sváb családok. Télen az asszonyok diót törtek, tollat fosztottak, a férfiak kosarat fontak.

A helyi svábság ruhaviseletére az egyszerűség volt a jellemző. Lábukon, nyáron pacskert (kötött lábbeli), télen fapapucsot hordtak. A hétköznapi ruhaviseletre a puritánság volt a jellemző, az ünnepi viseletet viszont nagy becsben tartották. A ruha nagy értéknek számított és a tisztaszobában őrizték őket. Innen adták ki a menyasszonyt, innen indult el a vőlegény és innen vitték utolsó útjára a halottakat is.

A házhoz tartozó gazdasági épületben a látogató megismerkedhet a nehéz paraszti életformával, annak minden szépségével és nehézségével.

Német nemzetiségi tanösvény

2018 nyarán adták át a falu legújabb látványosságát, a sváb tanösvényt. A tematikus útvonal fő motívuma a helyi németek egész életét végig kísérő éltető fa, mivel fából készült a bölcso és egyben a koporsó is. A nyolc állomást végigjárva a látogatók betekintést nyerhetnek a falu történelmébe, hagyományaiba és kultúrájába és megmutatja, hogyan forrott egybe a természet az itt élő németek kultúrájával.

A táblákat megtekintve többek között megtudhatjuk, hogy hogyan készült a helyiek jellegzetes fa lábbelije, a klumpa, hogy mi köze a fának a helyiek által gyakran fogyasztott stifolderhez és aszalványokhoz, illetve miért olyan fontos a falu népének a templomuk mögött található, több mint 150 éves hársfa.

A táblák feladata, hogy élményt nyújtsanak, és ismereteket közvetítsenek.

36. Német nemzetiségi tanösvény

Kőkeresztek

Két különböző hosszúságú túraútvonal érinti a település környékén felújított keresztet. Mindegyik kereszt mellett pihenő és ismertető tábla található.

Szoborút

2014-ben elkészült 3,5 km hosszú túraútvonal mentén kortárs szobrászművészek alkotásai láthatók. A hét alkotásból álló szoborút állomásainál pihenőpadokat, asztalokat helyeztek ki. A szobrok a pécsi Kodály-központ előtt álltak, és a Baranya megyei Alkotótelepekkel kötött megállapodásnak köszönhetően 25 évre Feked birtokába kerültek. A szobrok napelemes energiaforrásból éjjeli világítással lettek ellátva. Az alkotások Kuti László, Lelkes Márk, Nyári Zsolt, Székó Gábor és Szilágyi László szobrászművészek munkáját dicsérik.

Habsburg Ottó bronzszobra

Nyári Zsolt szobrászművész negyedik alkotása a településen.

Habsburg Ottó 2007-ben Fekeden járt és a látogatás tiszteletére avatták fel a szobrot a falu központjában.

Rendezvények

Stifolder fesztivál

Délkelet-Dunántúl német telepeseinek nagy része a német Hessenből érkezett, ezért ezt a régiót sokáig a népnyelv Kis-Hessennek is nevezte. A kelet-hesseniek a Fuldai Apátság területéről jöttek, ezért őket az új hazában Stift Fuldaereknek, vagyis „Fuldai apátságiaknak” nevezték. Az elnevezés nyelvjárási megfelelője, a Stiffoller kifejezés a mai napig megőrződött és a Fuldai apátság területéről származó németeknek és azok leszármazottjainak az elnevezése. A betelepült Stiffollerek hozták magukkal a német szalámi specialitást, a stifolder receptjeit. A hazai németség táplálkozási szokásai a német hazából hozott és a magyar konyhakultúrából átvett elemek összeolvadása, keveredése során alakult ki. Ez megmutatkozik a stifoldernél is, hiszen eredetileg csak borssal fűszerezték a szalámit, amit később már a piros paprikával is ízesítettek. Több mint 250 év távlatából nehéz megállapítani, hogy melyik német szalámi lehetett a stifolder őse. Két hesseni szalámi elkészítési módja hasonlít a mai stifolderhez. Az egyik az észak-hesseni Alte Wurst (öreg kolbász), amely disznóöléskor darált sertéshúsból és szalonnából készül, sóval, borssal és köménnyel, helyenként fokhagymával fűszerezik. A másik a Rhön specialitása, a Rhöner Bauernwurst (rhöni parasztkolbász), amelyet szintén csak disznóöléskor készítenek sertés- és marhahúsból vagy sertéshúsból és szalonnából. Fűszerezése hasonló az előbbihez. Mindkettőt füstölik, és 3-6 hónapig érlelik.

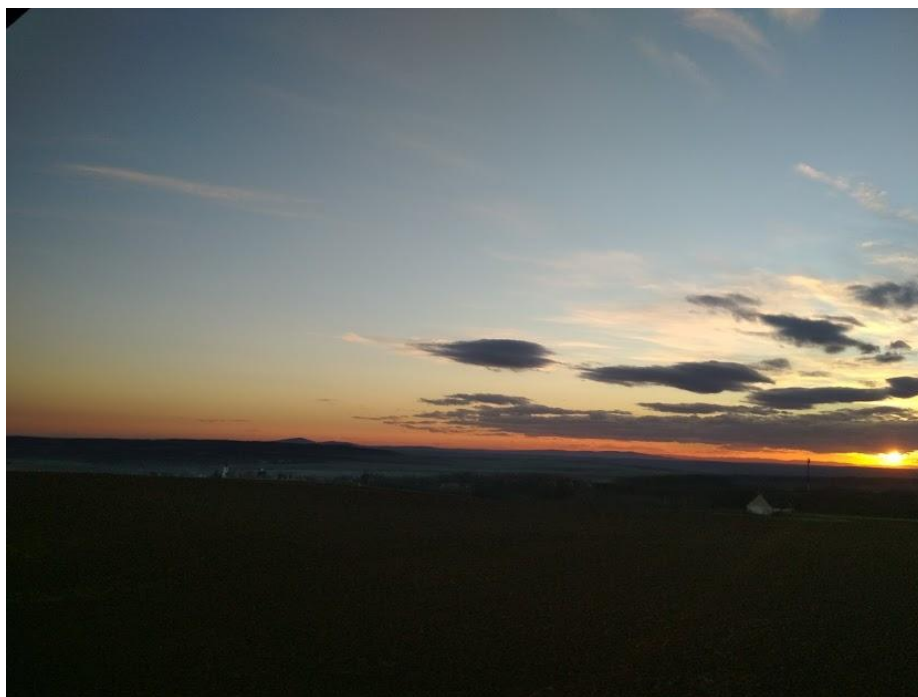
A stifolder Magyarországon igen kedvelt szalámi. Disznóöléskor az itt élő magyarok és más nemzetiségűek is készítik, tőlük származik a stifolder elnevezés is. A Stiffollerek szalámijukat ugyanis régebben Sommerwurstnak azaz nyári szaláminak nevezték, mivel nyáron, elsősorban aratás idején fogyasztották, ugyanis akkorra érett be. Fekeden ennek a finomságnak a tiszteletére rendezik meg évről évre a szalámikészítő versennyel és kóstolóval egybekötött Dunamenti Svábok Stifolder Fesztiválját.

Geresdlak – Gereschlack

A község nagyon szép környezetben, dombokkal, ligetekkel övezet területen fekszik és egy völgyben épült fel, mely jellemző volt a baranyai sváb falvakra. Földrajzi értelemben része a Baranyai-dombságnak, ezen belül annak a területnek, amit összefoglaló néven Geresdi-tönknek nevezünk.

Története

Geresdlak két településből és egy településrészből alakult ki, mégpedig Geresdből, Püspöklakból és Kisgeresdből.

37. Geresdlak naplementében

Már az Árpád-korban is lakott hely volt, és nevét az oklevelek először 1292-ben említették. A török időkben nagyrészt elnéptelenedtek a települések, de utána a 18. században sor került a németek betelepítésére. A nagyobb település, Püspöklak szinte kizárólag német lakosságú lett, míg a Geresden élő családok között magasabb volt a magyarok száma. A letelepülők katolikus vallású parasztok voltak, akik földműveléssel, gazdálkodással kezdtek foglalkozni. Feljegyzések alapján tudjuk, hogy a magyar családok később sem olvadtak be a németek közé. A német telepesek feltehetően Fulda környékéről érkeztek. A település központjától pár kilométerre fekvő Kisgeresd a 18. században alakult ki, uradalmi cselédek házaiból. Lakossága német nemzetiségű zsellérekéből és napszámosokból állt.

Hasonlóan a többi sváb településekhez, Geresdlakon a német nyelvhasználat a második világháborút követően visszaszorult a privát szférába.

A hagyományápolás a 80-as években kezdett felélénkülni, például egy sikeres tánccsoport megalapításával. Az egykor Németországba kitelepítettek közül többen visszavásárolták valamikori házaikat, és ezzel párhuzamosan egyre több német állampolgár vásárolt nyaralót a településen. Néhány német család végleg a településre költözött.

Ma a közösségre generációspecifikus nyelvtudás a jellemző. Az idősek kétnyelvűek, a magyaron kívül egymás között, illetve családi körben még használják a helyi német nyelvjárást is. A középkorúak is megértik a nyelvjárást, de ők már sokszor olyan nyelvváltozatokat használnak, amelyek közelebb állnak az iskolában tanult változatokhoz. A fiatal korosztályban már igen ritkának számít a német nyelvjárás, de többségük jól beszéli az irodalmi németet.

A település nyelvi és kulturális sokszínűségét a finnek megjelenése tovább fokozta. Az első házast 2001-ben vette meg egy finn nyugdíjas házaspár. Annyira megtetszett a családjának a környezet, hogy később az ő rokonaik, ismerősei is vásároltak a faluban házat. Később újsághirdetések és a faluról megjelent újságcikkek hatására is érkeztek újabb vásárlók. Ma a településen 19 házban laknak finn állampolgárok.

A külföldi házvásárlások elsődleges motivációja a délebbi területek kellemes klímája és kiváló fekvése. A közelben több nagyobb város is megtalálható, másrészt Magyarországról hamar eljuthatnak a horvát tengerpartra vagy éppen Ausztriába. Az itt élő finnek nagyra értékelik a helyiek nyitottságát és kedvességét és nem utolsósorban a házak és telkek kedvező árát.

Látnivalók

A faluban több érdekes kiállítást tekinthet meg az ide látogató, és ezek többsége a sváb kultúrát és hagyományokat erősíti.

Babakiállítás

A kiállítások a 2007-ben nyílt Babakiállítással kezdődtek. Ebben az évben alakult a Babavarró Kör azzal a céllal, hogy az eltűnőben lévő geresdlaki, helyi népviseletet és a helyi népszokásokat megörökítse. A babák a sváb népviseletek elkészítésén és bemutatásán túl az egykori falusi élet pillanatképeit mutatják be. Így láthatunk lakodalmas menetet, amelyben az ünnepi viseleteket csodálhatjuk meg, de a régi hagyományok, jeles ünnepnapok is megelevenednek, mint az „Altkirmes”, tűzkerék gurítás, betlehemezés, komaasszony a komatállal szokása.

Megismerkedhetünk a különféle munkavégzésekkel is, mint a vetés, aratás, szüret, kukoricafosztás, disznóvágás, tehénfejés.

A Babavarró Körnek a tagjai olyan nyugdíjas asszonyok, akik nemcsak hordták egykor a népviseletet, hanem életük nagy részét az itt bemutatott szokások közepette élték le. Nagyon szépen megelevenednek a régi hagyományok, az ünnepnapok és jeles események. A ruhák sok esetben eredeti anyagokból készültek, régi ruhadarabok felhasználásával.

A Babavarró Kör munkájának elismeréseként Geresdlak Község Önkormányzata Geresdlakért díjjal jutalmazta a tagokat és a Nemzeti Művelődési Intézet Pro Cultura Minoritatum Hungarie elismerést adományozott a Körnek. A Díj olyan személynek vagy szervezetnek adományozható, aki vagy amely a Magyarországon élő nemzetiségek körében anyanyelvű kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért és a nemzetiségi közművelődés és kultúra területén végzett kimagasló tevékenységével hozzájárult a Kárpát-medence népeinek együttéléséhez.

Tájház

A geresdlaki tájház a XX. század elején épült tipikus sváb parasztház. A kor stílusának és a paraszti életvitel sajátosságait tükrözi. A lakossági közadományokból berendezett lakóházban a bútorok, a tárgyi eszközök, a kézimunkák a múltnak megfelelően őrzik a németiség otthonainak emlékét. A házat az alacsony falak, a keskeny gang jellemzi és megtalálható még az eredeti mestergerenda is. A lakóház két szobából, a tisztaszobából és a lakószobából áll és tartozik hozzá egy nyári konyha, az eredeti állapotában megmaradt nyitott kéménnyel.

A lakóház eredeti sváb bútorokkal van berendezve, rendeltetésszerű díszítő és használati eszközökkel. A bútorok az 1900-as évekre jellemzőek: sublót, festett ág, dívány, fonott szék, bölcső, láda, kredenc. A bibliai témájú képek, imakönyvek és a zarándoklatokról hozott emléktárgyak tanúskodnak az itt élő emberek mély vallásosságáról.

Gazdag gyűjteményt láthatunk a geresdlaki sváb népviseletből és hímzett textíliákból. Láthatunk menyasszonyi, ünnepi, báli és hétköznapi viseletet is. Valamennyi ruha és kiegészítő eredeti. Geresdlakon még 1970-ben is hordtak ilyen ruhákat.

Mivel az itt élő embereknek az állattartás és a földművelés adta a megélhetést, ezért a ház végében megtekinthető az istálló és a pajta is, és itt a mezőgazdasági munkához használt gépek és eszközök láthatók.

Kézimunka kiállítás

A közel kétszáz kézimunka között nem találunk két egyformát, és az egyediségüket kiemelik a díszes monogramok, melyek egyben jellegzetességet adnak a sváb hímzéseknek.

A kiállított darabok között megtalálhatunk pólyákat, pólya takarókat, régi babaruhákba öltöztetett babákat és a tipikus „Wickl-Tuch”-okat, azaz jellegzetes sváb kendőket.

A kézimunkák használati és díszítőeszközként szolgálták az otthonokat. Az utókor számára üzenetet hordoznak őseink életéről, mindennapjairól, örömeikről, bánatukról. A családi élet jelentősebb eseményeihez, szokásaihoz hozzátartoztak a jellegzetes hímzett kiegészítők. A kézimunkák színvilága és díszítőelemei nagyon gazdagok és sajátosak.

A díszítőelemek elsősorban virágmotívumok, árvácska, búzakalász szerepel a leggyakrabban. Találunk vallásos, illetve alakos ábrázolásokat is. A hímzett feliratok a mindennapi élettel kapcsolatos egyszerű bölcs intelmek, ami a mai ember számára is időszerű és megszívlelendő. A legrégebbi kézimunkák kenderből, gyapjúból készült szőttesek, melyek kevés hímzéssel vagy horgolással lettek díszítve. A korai hímzéseknél a kézzel megrajzolt vonalas motívumok jellemzők és kevésbé színesek. A későbbiekben a közvetlen rajzolást felváltották a sablonok, amit kopírozással és „drukkolással” vittek a textíliára. A drukkolás a mai nyomdázáshoz hasonlít. Idővel a hímzések színvilága egyre gazdagabb lett.

A kiállítás érdekessége még hogy az egyik helyiség régi magyar szőtt és hímzett törülközőkkel, hímzett falvédőkkel, terítőkkal, párnákkal lett berendezve, és ezt a helyiséget a Geresdlakon élő magyar nemzetiségű lakosok tiszteletére rendezték be.

A különböző textíliákon kívül megcsodálhatunk egy rokkát is, illetve személyes tárgyakat, nyakláncokat, csatokat, porcelánokat is láthatunk.

Mézeskalács falu kiállítás

A kiállítás a település valamennyi fontos épületét, látnivalóját mutatja be melyek mézeskalácsból készültek. Az óvoda, az iskola, a kultúrház, a tájház mellett többek közt a temető és a focipálya is megjelenik. Utcanév táblákkal és a házakra írt megnevezéssel még könnyebb a tájékozódás. Mivel 2020-ban a koronavírus járvány miatt nem rendezték meg a falu legfontosabb eseményét, a gőzgombóc-fesztivált, ezért a kiállításon ezt is megjelenítették.

38. Geresdlak legfontosabb épületei mézeskalácsból

39. Geresdlaki gőzgombócifestivál – 2020-ban csak mézeskalács formájában

Rendezvények

Geresdlaki Gőzgombócfesztivál

A település a gőzgombócairól is híres, így évről évre immár 13 éve megrendezésre kerül a fesztivál. Az egész napos rendezvény a gasztronómia és a szórakozás jegyében zajlik. A vendégek a belépőjegy fejében végig kóstolhatják a sós és édes gőzgombóc kínálatot és színes színpadi programok szórakoztatják az idelátogatókat.

Geresdlaki gőzgombóc receptje

A gőzgombóc elkészítésének számos változata van, de a következő egyszerű recept az egyik legismertebb.

1 kg liszt, 2 kávéspohár olaj, 1 tojás, 5 dkg élesztő és egy kevés tej szükséges a tésztához. Ezeket az alapanyagokat kell alaposan összedolgozni, keleszteni és a gőzön megfőzni. Geresdlakon köretnek általában babot, dinsztelt káposztát, sült szalonnát vagy füstölt sonkát tálalnak mellé.

Forrásjegyzék

Elisabeth Kremer (2007). Feked – Das Dorf und seine Einwohner – A falu és lakói. Fekedi Német Önkormányzat

Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (2008). Dél-dunántúli tájházak – Landschaftshäuser in Süd-Transdanubien. Kaposvári Nyomda Kft.

Vendégváró – Látnivalók Pécsen és Baranyában (1998). Well-Press Kiadó

<http://www.terrasoft.hu/kultura/schwaben/index.htm>

<https://semmelweis.hu/szinapszis/2016/03/30/a-magyarorszag-i-nemetek-kitelepitesi/>

<https://www.obanya.hu/>

<https://kirandulastippek.hu/pecs-baranya/obanyai-volgy-tura-a-keleti-mecsek-legromantikussabb-volgyeben>

<https://www.turistamagazin.hu/hir/bejartuk-a-magyar-svajcot>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93b%C3%A1nya>

https://itthondeldunantulon.blog.hu/2014/02/11/iden_is_lesz_obanyan_hutzelsonntag

<https://www.mecsekszoldut.hu/kisujbanya/>

<https://www.mecseknadasd.hu/a-falu-tortenete>

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/mecseknadasd-A077/a-keleti-mecsek-kapuja-A079/>

<https://www.borsmenta.hu/fozunk/pekeskifli>

<https://www.ofalu.hu/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93falu_\(Magyarorsz%C3%A1g\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93falu_(Magyarorsz%C3%A1g))

<https://www.feked.hu/>

<https://sokszinuvidek.24.hu/viragzo-vidékünk/2018/03/30/feked-ahol-szinte-az-egesz-falu-latvanyossag/>

<https://femina.hu/utazas/feked-latnivalok-stifolder/>

http://www.turakonyvek.hu/elmeny/telepuleseink/telepuleseink_201502.pdf

<http://nemzetisegek.hu/2018/06/19/fekeden-atadtak-a-negyedik-tanosvenyt/>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%A1b-T%C3%B6r%C3%B6korsz%C3%A1g>

<http://geresdlak.hu/>

<https://nmi.hu/2019/05/23/atadtak-az-idei-pro-cultura-minoritatum-hungariae-kitunteteseket/>

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/nemetek/geresdlak/a_geresdlaki_nemetek_kiallitasai/geresdlak_mezeskalacs_falu.htm

http://www.regulytarsasag.hu/fv_xix_1_heltai/

- **Kedvezményezett neve:** Grecht Kft.
- **A támogatott projekt címe:** Baranya megye sváb értékei – 1. Baranyai sváb értékek – 2 napos út. 2. Baranyai sváb értékek – 4 napos út
- **A pályázat azonosító száma:** KFIV-25-2/2020
- **A szerződött támogatás összege:** 1.000.000
- **A támogatás mértéke:** 100%
- **A támogatott projekt tartalmának rövid bemutatása:** Célja hat baranyai sváb falu részletes bemutatása és meglátogatása. A túraútvonalak komplex módon kerültek összeállításra, melyek Pécs és Mohács meglátogatását is magukba foglalják, de a tanulmány Óbánya, Kisújbánya, Mecseknádasd, Ófalu, Feked és Geresdlak leírását, történetét, látnivalóit, rendezvényeit és hagyományait részletezi.
- **A támogatott projekt befejezési dátuma:** 2020. december 30.

„A támogatott projekt a Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program keretében valósul meg.”

